

גידה ההיכל

לע"נ הטהורה של מורנו ורבינו עט"ר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל זלב"ע ה"י בטבת תשע"ב

זמני כניסת ויציאת השבת

הדה"נ מוצ"ש	ר"ת	ב"ב	ירושלים
8:31	9:00	7:26	9:02
8:28		7:11	

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נזה אחיעזר

בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נזה אחיעזר

רח" נחשונ' 3 (מאחורי ביתנו 7-9), נזה אחיעזר בני ברק

עש"ק פרשת בהעלותך י"א בסיון תשע"ט, גליון מס' 481

חידה לפרשת השבוע

שאלה:

מי מופיע בתורה
בכתובים ובנביאים,
אבל לא בנביאים ולא
בכתובים?

נושא הלכתי לפרשת השבוע

משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א

גאב"ד נזה אחיעזר – בני ברק

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

אמירת הריני מוכן ומזומן לפני כיבוד אב ומורא

[במדבר יב, יד] וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַבְיָה יִרְק יִרְק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִפְלֵם שְׂבָעַת יָמִים וּגו'.

שאלה: האם ראוי לומר לפני קיום מצות כיבוד אב ואם או יראתם נוסח לשם יחוד וכו' והריני מוכן ומזומן לקיים מצות כיבוד אב וכו'.

מעלת אמירת 'הריני מוכן ומזומן לקיים מצות וגו'

כתב השל"ה (יומא, דרך חיים, קפ): מצאתי בספר כנפי יונה (קבלת האר"י בעריכת הרמ"ע מפאנו. ד, יט), המצוות המזדמנות לאדם כל שעה, שלא נקבעה להן ברכה מיוחדת, כגון צדקה, וגמילות חסדים, והידור פני זקן וכל כיוצא בהן. וכן פעולות הרשות, שאדם צריך לכון בהן לשם מצוה, לקיים בעצמו קרא (משלי ג, ו) 'בכל דרכיך דעה'. באלה אמרו, כי טוב לצרף אל הכוונה והמעשה, תיקון הדיבור גם כן, שיאמר, הריני עושה כך, לקיים מה שנאמר כך וכך. ויאמר הפסוק שבו נצטוונו על אותה פעולה, והכוונה הכוללת, שהיא לעבוד את ה' היא היחוד עצמו, עכ"ל. - וכמה ספרי יראים הביאו הוראה זו, והגה"ק רבי ארי' ליב עפשטיין זצ"ל חיבר את ספרו 'אור השנים' למטרה זו, שלכל מצוה הביא את נוסח 'הריני מקבל עלי' שראוי לומר לפני עשייתה. ושם (מ"ע כה) כתב: 'הריני מוכן ומזומן לכבד אבי ואמי לקיים מצות עשה, שציוני בוראי יתברך שמו בתורתו הקדושה, לכבד אב ואם, שנאמר (שמות כ, יב) כבד את אביך ואת אמך, ובכללו אביו זקינו, ואשת אב, ובעל אמו, ואחיו ואחותו הגדולים. - וראיתי לברר בס"ד, אם אמנם נכון לנהוג כן, או שמא נשתנת מצות כיבוד אב ואם, ומהראוי להמנע מאמירה בנוסח זה.

כללים לאלו מהמצוות תוקנה ברכה

ונברר תחילה מדוע לא תיקנו חז"ל לברך לפני קיום מצות כיבוד אב ואם. האריכו הראשונים והאחרונים בהסבר מדוע לא נתקנה ברכה לפני כל מצוה. ראשון המדברים בזה הוא הר"ר יוסף אבן פלאט, בתשובתו (נדפסה לראשונה באריכות בספר אבודרהם (שער ג, ברכת המצות ומשפטיהם), ובשלימות בספרן של ראשונים (אסף, החל מעמ' 199)), לבקשת הר"ר אברהם בר' יצחק אב בית דין (הראב"י אב"ד, בעל ספר האשכול) שייסרו לו מפתח, מתי מברך על עשיית מצוה, ומתי לא. כגון מי שעומד בפני רבו שהיא מצות עשה (ויקרא ט, לה) מפני שיבה תקום, אם צריך לברך או לא. ומי שנותן צדקה לעני שני' (דברים טו, ח) פתוח תפתח, נתן נתן. והמלוה כספו לעני, והלוואת חסד לעשיר, והבאת שלום, ומורא וכבוד אב ואם, המוכיח חבירו. כללו של דבר מכל אותן מצות עשה שמנאן בעל הלכות גדולות (בהקדמתו), מפני מה מברכין על מקצת, כגון סוכה ולולב שופר וציצית והדומה להן. ומקצתן אין מברכין עליהן.

על כיבוד אב אין מברכין משום שאפשר לעוקרה

והשיב הר"ר אבן פלאט, דהני מצות עשה דלא מברכין עלייהו לא תליין בחד טעמא בלחוד, אלא כמה טעמי אית בהו... ועמידה מפני הרב, ומורא וכבוד אב ואם. ונתנית צדקה לעני. והלוואת אביו וכו', אלו כלן אין מברכין עליהן מכמה טעמים. יש מהן מפני שאין בהם מעשה וכו', ואית בהו נמי משום דמחיל מרייהו

ועקר ליה לעשה וכו'. ומנא לן דכל מצות עשה דאפשר למיעקרה, אע"ג דאכתי לא מתעקרא כמאן דמתעקרא דמיא, דתנן בפ' אלו נערות (כתובות מ, א) וליתי עשה ולידחי לא תעשה, אמר ליה היכא אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה, כגון מילה בצרעת אי נמי סדין בציצית, דלא אפשר דלא לקימו לעשה, אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתיה לעשה כלל, אלמא כיון דאפשר למיעקריה לעשה, אע"ג דאכתי לא איתעקרה הוה ליה כמאן דליתיה... וגמרינן מינה למורא וכבוד אב ואם ועמידה מפני רבו, הואיל ואפשר למיעקרה להאי עשה דידהו, דהרב שמחל על כבודו כבודו מחול, חשבי' ליה כמאן דליתיה, ולא מברכין עליה, והוא הדין לשאר מצות דדמיין להו... ע"כ תשובת הר' יוסף בן פלאט. - לדבריו לא נקבעה ברכה על כיבוד אב, מפני שנעקרת על ידי מחילת האב.

הכללים בעניין הברכות אינם מספקים

בתשובות הרשב"א (א, יח) הובא קיצור תשובה זו, שאין עניין הברכות תלוי בטעם אחד, אלא כמה סיבות יש הגורמים שלא יברך על עשיית מצוה. ואחת מהם דכל מצוה שאפשר למיעקרה, אע"ג דהשתא לא מיעקרה, כמאן דמיעקרה דמיא. וגמרינן מינה למורא וכבוד אב ואם ועמידה בפני רבו, הואיל ואפשר למיעקריה להאי עשה דידהו, שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול. וכן מופיעה קיצור תשובה זו, בשו"ת הרשב"א המיוחסות (קפט) - מסיבה זו מביאים רבים מהאחרונים את הדברים בשם הרשב"א.

אין מברכים על מצוה שתלויה באחר

בתשובה אחרת מוסר הרשב"א (שו"ת א, רנד) טעם שונה: דע כי כל מצוה שאי אפשר לו בגמר עשייתה להעשות בינו לבין עצמו, אלא צריכה אחר עמו, אין מברכין עליה. כגון צדקה ובקור חולים וכיוצא בזה, שאם אין לקבל או שאינו רוצה לקבל. וכן בקור חולים, שאם אין חולה לבקור או שאינו רוצה בבקורו, אי אפשר לו לעשותה, אין מברך עליהם. וכן כל כיוצא בהן. עוד יש כלליק אחרים בזה, והוצרכו גדולי הדורות לחפש אחריהן. - וכן כתב הר"ר אבן פלאט בתשובתו הנ"ל.

כל הכללים הללו אינם עולים כהוגן

לאחרונה נדפס 'ספר הפרדס' (לרבי אשר בר"ך חיים ממונטשון, תלמיד הרשב"א. סוף שער ט, שער המעשה) ומופיעה בו מסורת מעניינת בשם הרשב"א: וקבלתי מפי החכם ר' יהודה נ"ח, שקיבל מפי הרב ר' שלמה בן אדרת ז"ל אביו, שאין שום כלל בעולם מזה הענין (ברכה בעל' או בל', שאין [בו] כמה פקפוקין וכמה קושיות, ואין אחד מהם עולה כהוגן. הלכך אין לנו לטרוח ולדקדק אחר הכללים, אלא הברכה שתקנו לנו רבותינו ז"ל בעל מברכין בעל, והברכה שתקנו לנו בלמ"ד אין מברכין אלא בלמ"ד. וגם כן אותם כללים דכיליין על איזו מצוה חייב אדם

לברך ועל איזו מצוה פטור אדם מלברך, כולם הם אבני תווה על אבני בוהו. אלא באותה מצוה שידענו בבירור שתקנו לנו רבותינו ז"ל ברכה מברכין, ועל מצוה שלא תקנו רבותינו ז"ל ברכה לא מברכין. ושנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. - נראה שלא בא לשלול את כל הטעמים הללו, אלא שרצה למנוע מלהנהיג ברכות או לבטלם על פי טעמים אלו. וראה פירוש החרדים לירושלמי ברכות (ריש פ"ו): קפץ רבי חגי וברך עליה, שביך אקב"ו לתקן המדות והמאזנים, וכן מצאתי לרבינו אליהו¹ שכשהיה נותן צדקה או מלוה לעני היה מברך. וכן בכל המצוות, ולא נהגו כן העולם, שאין מברכים אלא על קצת מצוות, וכבר נשאל על זה הרשב"א, ונדחק לתת טעם לדבר.

הקושי בהסבר שמצוה שניתן לעוקרה אינה כמצוה

בקצות החושן (צו, א) הקשה על הסבר הרשב"א הנ"ל (משמיה דהר"י אבן פלאט) דמורא וכיבוד אב ועמידה בפני רבו, כיון דאפשר למיעקר להאי עשה דידהו, שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול (קידושין לב, א), אין מברכין. דקשה דא"כ הא דתניא פרק אלו מציאות (לב, א) יכול אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו, תלמוד לומר (ויקרא יט, ג) איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי כו' כלכם חייבין בכבודי. ולמה לי קרא, תיפוק ליה דאין עשה דכיבוד אב דחי לא תעשה, כיון דמצי מיעקרה, וכמו שהוכיח הר"י אבן פלאט מהגמ' בכתובות (מ, א) דכיון דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה, לא חשיב לעשה לדחות לא תעשה, וא"כ כיבוד אב נמי לא דחי לאו. - וראה להלן מ"ש ליישב קושי' זו.

למדים שהוקש כבודן לכבוד המקום אינו סיבה לברכה

ותירץ הקצות החושן, דשאני כיבוד אב דהוקש כבודם למקום, לכן סלקא דעתן דאף על גב דאפשר למיעקרה, דחי לא תעשה דטומאה והשבת אבידה, אף על גב שהם עשה ולא תעשה, וכמו שכתבו תוס' (יבמות ה, ב ד"ה טעמא). אבל בכל זאת אי אפשר לברך על עשה דכיבוד דמיעקרה, אף שהוקש לכבוד המקום, דכבר כתבו תוס' (יבמות ו, א ד"ה נגמר) דכיון דגלי לן קרא דלא אלימא לן טעמא דהוקש כבודם לדלדחי, א"כ אפילו לאו גרידא נמי לא דחי.

הבדל בין דחיית לא תעשה לחיוב ברכה

גם בשו"ת מהר"ט (ב י"ד מז) דחה את ההסבר דכיון שיכול האב למחול אין מברכים, כדמוכח מהא דאין מצות ולו תהיה לאשה דוחה לא תעשה. דעד כאן לא אמרו אלא לענין הא דאמרין דאחי עשה ודחי את לא תעשה, ממילה בצרעת, ולא מצינו למילף מינה אלא כיוצא בה, דלא אפשר למעקרה. אבל הני דאפשר למעקרניהו, כגון אם אמרה איהי לא בעינא, לא אלימא עשה למיעקר לא תעשה, ולא דמיא למילה שלא הותר מכללא בשום ענין. אבל לענין ברוכי, כי איתיה השתא לעשה אמאי לא מברכין, אע"ג דאפשר למעקרניהו כיון דהשתא מיהת חייב לקיימן מצוה היא ומברכין עליה.² גם הראב"ד (בעל ההשגות, חתן הראב"א אב"ד מקבל התשובה) בהשגותיו על תשובת הר"י אבן פלאט הנ"ל (נדפסו באבודרהם) תמה: אמר אברהם, אפשר שהטעם ראוי לסמוך עליו, אבל הראיה אינה כלום, אטו באשה הראויה לקיימה מי ליתיה לעשה, ואע"ג דמצי איהי למיעקרה.

אין מברכין על מצוה שמצווה בה תמיד ואין עת להפטר ממנה

האור זרוע (א, ברכת המוציא קמ) כתב: הכלל שאני אומר בברכות, כל מצוה שיש עתים למצותה, כגון ציצית וכו' וכל כיוצא בהם, שיש זמן שחייב בהם ופעמים שאינו חייב בהן, הלכך כשמגיע זמן חיובם צריך לברך על עשייתם מחמת חיוב, כדאמר' בירושלמי (ו, א) מנין שכל מצות טעונות ברכה, רבא בר כהנא בשם ר' אלעזר, ואתנה לך את לחות האבן התורה והמצות, הקיש המצות לתורה, מה תורה טעונה ברכה, אף מצות טעונות ברכות. אבל אותן מצות שלעולם חייב בהם, ואין עתים להפטר מהם, כגון להאמין באלהינו וליראה אותו ולאהבה אותו וכו', וקמה והדור וכבוד אב ואם וכו', שאין להם פטור, אין שייך לברך עליהם, כי לעולם חייב בהם. ואין שייך בהם חיוב. - לדעתו אמירת הברכה מחבבת את המצוה, ומביאה את האדם לעשותה. ולכן במצוה תמידית א"צ לעורר חיבת המצוה, שהרי מחוייב בה ממילא.

אין מברכין על מצוות שגם האומות עושין

בשו"ת בנימין זאב (קסט, ב) נתן טעם שאין אנו מברכין על מצות עשה דכבוד אב ואם ואהידור זקן, ועל כמה מצות עשה דאנן עבדינן, הטעם הוא דאין מברכין אלא על מצות שאנו מקודשין מן האומות, שאין האומות עושין אותם כלל, אבל במצות שאפילו האומות עושין אותן לפעמים, לא מברכין. כי בהן אין אנו מקודשין מהן, כי לפעמים עושין אותם כמונו, כגון כבוד אב ואם והדור

לזקן וכדומה. - וכבר כתב כעין זה הרוקח (שסו): כל המצות שהן חקות וגזירה צריך לברך... אבל כל דבר שגם בני נח הוזהרו עליו, כגון גזל גניבה וחמס והוענשו... אין צריך לברך, שהברכה וצונו ולא גויים. וכעין סברה זו מצינו לרבינו בחיי (במדבר טו, לח): וחכמי האמת ז"ל תקנו לנו נוסח הברכות למצות המקובלות ולא תקנו למצות המושכלות, לפי שהמקובלות הן הן עיקר הקדושה, ועליהן אנו נקראים קדושים, על כן תקנו בהם ברכה לומר "אשר קדשנו במצוותיו וצונו".

אין מברכים על מצוות שכליות

וכיון לדברים אלו בשו"ת שם אריה (בוליוובר, א"ח א): דיש מצוות שמעיות ומצוות שכליות, מצוות שמעיות היינו מצות שאין השכל גוזר עליהם, ואילו לא נצטוונו בהם לא היינו עושים אותם. ויש מצות שכליות, דהיינו שהשכל גוזר עליהם. ואפילו לא נצטוונו בהם היו ראויים לעשות על פי השכל. ולכן נראה דאין לברך רק על מצוה שמעיית, דבזה שפיר מברכין אקב"מ וצונו, כי לולי ציווי השי"ת לא היינו עושים אותם. אבל במצוה שכלית שהיה ראוי לקיימה אף אם לא נצטוונו בה, אין לברך עליהם באשר צונו. ולפ"ז אתי שפיר בהרבה מצות שאין מברכין עליהם, כמו מצות צדקה וכו' השבת אבידה וכיבוד אב ואם וביקור חולים, והרבה כיוצא באלה שחשבו הגאונים הנ"ל שאין מברכים עליהם. - וכעין זה הסביר בערוך השולחן (יו"ד רמ, ד): נראה דכיון דכל אומה ולשון עושים אותם, נהי שעושים מפני השכל, מ"מ כיון שבעשייה שוים הם, וההפטר הוא רק במחשבה שבלב, שאלו עושים מפני ציווי הקב"ה ואלו מפני השכל, לא תקנו ברכה על זה שיאמרו אשר קדשנו במצוותיו וצונו וכו'. ושנה דבריו בערוך השולחן (חור"מ תכז, י): אלולי דברי הקדמונים ז"ל, היה נ"ל טעם מה שלא תקנו ברכות באלו הענינים. דאע"ג דהאיש הישראלי מחוייב לעשות גם מצוות שכליות לא מפני השכל אלא מפני צווי הקדוש ברוך הוא, כמש"כ (דברים ז, יב) והיה עקב תשמעון את המשפטים וגו', כלומר אפילו המשפטים תשמע מה שצוה התורה, ולא תעשה מפני שכלך, אלא כשאר מצוות השמעיות. מ"מ קדושת ישראל אינו ניכר כל כך בהשכליות כמו בהשמעיות, כמ"ש חז"ל ביומא (יומא סו, ב). ולכן לא תקנו ברכות על מצוות שכליות ודרך ארץ שיש מהם בכל אום ולשון, ולא תקנו לברך אשר קדשנו במצוותיו, אם כי אינם עושים רק מפני השכל, מ"מ יש בהם עשיות כאלו. ובזה אתי שפיר כל מה שהקשו, צא ולמד, דהא שבת ויו"ט מצוה לאכול ולשתות ולא תקנו ברכה על זה, לבד ממצה בלילה ראשונה של פסח, מפני שמשונה אפייתה. וכן אכילת מרור, מפני שאין דרכו של אדם לאכול כאלה. שייך לומר בזה אשר קדשנו במצוותיו. ועל מעקה מברכין דהיא ג"כ אינה שכלית, דעל פי שכל ישמור ההולך שם את עצמו. ועל שמירה לא שייכא ברכה, שאינה פעולה. [ולא הזכיר כת הקדומים הנ"ל בסברה זו]. - אלא שעדיין צריך ביאור, דאדרבה היה לחז"ל לתקן במצוות אלו ברכה, כדי שנראה לכל שאנו מקיימים מצוה זו רק מפני ציווי הבורא, ולא כהאומות שמקיימן מצוה זו מחמת השכל. וכן הקשה בשבט הלוי (ב, קיא).

על כל מצות עשה יכול לברך

וראיתי להרה"ק מהר"א מקאמרנא ז"ע שכתב (שלחן הטהור, זר וזה קפח, א): לומר ברכות בעת שצריך לו, כל המברך יתברך. ביקש על החולה שיתרפא, יכול לסיים בסוף בא"י אמ"ה רופא חולים. ה' בעת צרה גדולה והושיע לו השי"ת ירומם ויהדר להשי"ת, ויכול לסיים בא"י אמ"ה מושיע בעת צרה. ה' לו איזה נפילה והשפלה ר"ל, וסמכהו ועזרו השי"ת, יברך בפה מלא בא"י אמ"ה סומך נופלים, בא"י אמ"ה מגביה שפלים, וכל כיוצא בזה. חכם יבין לאשורו ויברך וירומם להשי"ת, ויברך על כל מצות עשה שבעולם, שהרי כללא כ"ל חז"ל ואמרו (פסחים ז, ב) על כל המצות כולם מברכין עליהם. ואטו כי רוכלא ליחשוב תנא כל נוסח הברכה של כל מצוה ומצוה. וכן ראיתי למורי דודי [מוזריטשוב בעל עצרת צבי ז"ע] כשנשא כוס יין לאמו, בירך מקודם בא"י אמ"ה על מצות כיבוד אב ואם. וכן על כל מצות שבעולם, צדקה וגמ"ח ומצות שכר שכיר בזמנו, מצות מעקה וכל כיוצא בזה, יברך על כל אחד ברכתו הראויה לו. כ"ז נראה מעיקר הלכה כמו שניתנה מהר סיני. ואני השפל מימי לא עברתי על דעת חבריי ומכש"כ על דעת רבותי. - ובקונטרס שמע אפרים (להגה"א פישל הרשקוביץ, בתוך מילי דבי הלילא עמ' קכו) ציין לספר חסידים (קנה) חסיד אחד בירך ברכה על כל אבר ואבר. ולרבינו מנוח (ה' ברכות א, טו): אין בה [בברכת יראו עינינו] משום לא תשא, דהא רבנן בתראי תקנוה. והרשות לכל גדול שבכל דור ודור לתקן ברכה לפי המתחדש לאנשי דורו, דקיימא לן (ר"ה כה, ב) יפתח בדורו כשמואל בדורו, עי"ש.

1. הראי"ה מילער שכונתו למה שכתב בפסקי רבינו אליהו מלונדון"ש לסדר זרעים (עמ' לא): ונ"ל שכל המצוות עשה צריך לברך. ולפעמים אין רגיל לברך אקב"ו לקום מפני שיבה, ואקב"ו להדר פני זקן, וכן לכל שאר מצוות עשה, עכ"ל. וזוהי זאת בקובץ על יד (וסלנסקי, ב, ה' ברכות נג). ובספר על תמר (ירושלמי ברכות כאן) העיר: ברור שהחרדים השתמש בפסקי ר"א דנן. שהיה בא"י, ומשום כן היה ג"כ בעזבונו של הגאון החיד"א ז"ל. ברם אנו רואים שינוי בין העתקת החרדים' שהיה מברך כשהיה נותן צדקה או מלוה לעני, והסיבה לדבר מפני שהכת"י שהודפס אינו מרבינו אליהו בעצמו, אלא העתקה מקוצרת מספרו, כמ"ש במבוא שם. - ואולי השינוי כיון שנכתב מהזכרון. 2. וכן תמה בשו"ת שבט הלוי (ב, קיא): לא זכיתי להבין, דהתם זה מכללא דעשה דוחה לא תעשה, דכיון דאפשר למיעקר לא אלים עשה לדחות לאו. אבל משום זה עדיין לא נחלש העשה כל זמן שלא נעקרה, כשאנו דנין עליה בפני עצמה לא לענין עשה דוחה לא תעשה ככבוד אב ואם והדא, ולמה לא יברך עליה, כיון שלא עקרה ובה לקיימה עכשיו. 3. ובשו"ת עטרת פז (א, י"ד, ח' ד' ת"ע) העיר שגם בנו בתורה תמימה (משפטים כד, אות ל) כתב מדנפשיה טעם זה, ע"ש.

- הביא ראיה לשיטתו, שיכול לברך על כל מצות עשה, ממעשה רב שראה את הגה"ק בעל עטרת צבי זי"ע מברך על כיבוד אם.

בישראל כיבוד אב ואם אינה מצוה שכלית

אולם מצאתי בס"ד שמועה נפלאה בשם הרה"ק העטרת צבי, בספר אילה שלוחה (להר"צ מליטאוויסק, ליקוטים): שמעתי מפי הה"צ מו"ה אורי שליט"א מסאמבור, בזה"ל: הרב אדמו"ר מו"ה צבי זללה"ה מזידיטשוב, אמר לחתנו הה"צ מו"ה י"צ זללה"ה מראזדיל, שמצות כיבוד אב אינו מצוה שכלית רק כמו חוקה. והקשה לו הרב מראזדיל מדמה בן נתינה, כי המפרשים אומרים, מה שנתן לו הקב"ה פרה אדומה בעדרו, כדי להראות שהוא קיים מצות שכליות וחכמי ישראל רצו לקיים מצות חוקיים. ותיירץ לו הק' מזידיטשוב בעכו"ס היא מצוות שכליות, אבל לא בישראל, כי נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא (עירובין יג, ב). - ואם כן לכאורה אין להביא ראיה ממה שבירך הרה"ק העטרת צבי על כיבוד אם, שהרי הנדון הוא רק אם על מצוות שכליות יכולים לברך, ולשיטתו אין כיבוד אם אלא מצוה חוקית. אולם יתכן שבכל זאת שייר בכיבוד אם הנימוק, שאינו יכול לומר 'וצונו' כשגם הגויים מצווים ע"י שכלם לקיים מצוה זו, שאנו מקיימים מפני חוק.

שמירת חוקים מפני הציווי והמוסריים מפני השכל

ונראה לבאר ולהמתיק דברי הבנימן זאב וסייעתו, על דרך שביאר בספר הנפלא לבני בנימן, (מהגאון רבי אברהם שמואל זצ"ל אחי המהר"ל דיסקין, סוף מערכה יא), שנותן טעם נחמד מדוע לא תיקנו ברכה על כיבוד אב, וכן על שאר מצוות שבין אדם לחבירו, על פי מה שכתב הרמב"ם (שמונה פרקים, ו) שאע"פ שאמרו חז"ל (ספרא קדושים, י): "רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר בחלב, אי אפשי ללבוש שעטנז, אלא אפשי, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי". כלומר, שהמתאווה לעבירות ומשתוקק להן, ומתגבר על תאוותו, נחשב יותר טוב ויותר שלם מאשר לא יתאוה להן, ושכרו יותר גדול, זה נאמר רק ב'מצוות השמיעות', שאלמלא התורה לא היו רעות כלל, ולפיכך אמרו שצריך האדם להניח נפשו על אהבתם, ולא ימנעו מעשותם אלא ציווי התורה. אבל המעשים המפורסמים אצל בני האדם כולם שהם רעות, כשפיכות דמים, וגניבה, וגזל, והונאה, וזלזול הורים, וכיצא באלה. והן המצוות אשר יאמרו עליהן החכמים: "דברים שאלמלי לא נכתבו ראויים היו לכותבן", ויקראו 'המצוות השכליות', אין ספק כי הנפש אשר תתאוה לדבר מהם ותשתוקק אליו, היא נפש חסירה, כי הנפש המעולה לא תתאוה לדבר מאלה הרעות כלל, ולא תצטער בהימנעה מהן.

קיום מצוות שבין אדם לחברו מצד טבעו

וכמו כן נראה שרצון התורה הוא, שירגיל האדם עצמו, שכל המצוות שבין אדם לחברו לא ירצה לעבור עליהם מצד טבעו, והוא שיחשוק רק בצדק ובמישרים, וישנא את העוול והשקר והרמיה מצד טבעו. וכמו שמפורש בצדקה (דברים טו, י) נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתן לו. וכן כתב הרמב"ם (שמות יב, כא): אנשי אמת שונאי בצע, שהם אוהבים האמת ושונאים העושק, וכי יראו עושק וחמס אין דעתם סובלת אותו, אבל כל חפצם להציל גזול מיד עושק מחמת טבעם.

הברכה לאות שמקיים רק מפני רצון הבורא

והנה כל מה שתקנו חז"ל ברכות המצוות הוא על דרך שאמר שלמה (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו, וכל מעשיך יהיו לשם שמים (אבות ב, יב). וכל המשתף שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו, ופירש רש"י שמברך על הרעה דין האמת. כלומר שעל ידי הברכה מראה שעושה מעשיו רק מפני רצון הבורא. וזה הטעם שלא תיקנו ברכה על מצוות שבין אדם לחבירו, כי באמת רצון הבורא שכל המצוות האלה יעשה האדם אף בלי כוונת המצוה, בגלל טבעו ומידותיו⁴.

בחנוני נא בצדקה שיתן בגלל טבעו ולא מחמת ציווי

וראיה לזה יש ממצוות הצדקה, אשר בה לבדה הותר לנו לקיימה שלא לשם מצוה, כמו שאמרו (פסחים ח, א) האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא הרי זה צדיק גמור. ובמצוות הצדקה מותר לנסות, כדאייתא (תענית ט, א) אשכחיה רבי יוחנן לינוקא דריש לקיש, אמר ליה אימא לי פסוקיך, אמר ליה, עשר תעשר. אמר ליה, ומאי עשר תעשר. אמר ליה, עשר בשביל שתתעשר. אמר ליה, מנא לך. אמר ליה, זיל נסי. אמר ליה, ומי שרי

לנסיייה להקדוש ברוך הוא, והכתיב (דברים ו, טו) לא תנסו את ה'. אמר ליה, הכי אמר רבי הושעיא, חוץ מזו, שנאמר (מלאכי ג, י) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בבית, ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די. וטעם הדבר נראה שכשבוהן הדבר עושה צדקה מחמת טבעו, וזו עיקר תכלית המצוה.

הברכה פוגעת בקיום המצוה מחמת טבעו

והנה אם האדם מברך אשר קדשנו במצותיו וציוונו, הרי אומר כמעט בפירוש שאם לא היה מצווה, לא היה עושה את הפעולה הזאת. וזה הרי היפך רצון התורה, שביארנו שצריך שירצה האדם לעשות כן בגלל מידותיו ותכונת נפשו. לכן לא נתקנה ברכה על המצוות שבין אדם לחבירו.

כיבוד אב מחמת ציווי הבורא אינו כיבוד

כשנתבונן במצוות כיבוד אב, שעושה הבן לאביו שירות וממלא רצונו, נראה שעל ידי קיומה יש לאב שני הנאות, האחת הנאת השימוש עצמו, שנהנה מהמאכל שהגיש לו או הפעולה שנעשית לו. והשנית הנאה שיש לו מהכיבוד שבנו נכנע לו כעבד ועושה כל מה שמבקש ממנו, והוא מושל בו. על דרך נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני. ואנחנו רואים שמצוות כיבוד והמורא ניתנו על ההכנעה, והיא ההנאה השניה שאמרנו. וזהו עיקר מצוות כיבוד, כמבואר ברמב"ם ובהרבה מקומות בש"ס. - ולפי זה אין מקום לברך על מצוות הכיבוד, דאם נדייק בלשון הברכה הרי הוא אומר בפירוש שאינו מכבד את אביו כלל, ורק בעל כרחו ובאונס גדול עושה עשיה זו, מחמת שנצטוה מפי התורה הקדושה לעשות מה שאביו מבקש. אבל לולי היתה זו מצוה לא היה עושה זאת כלל. ואם כן הרי על ידי הברכה הוא מחלל כבוד אביו. אבל כשעושה לכבוד אביו בלא ברכה, כשמכבדו וירא מלפניו, נראה לעין שהוא נכנע תחת אביו ממש. ואין הרגש שעושה זה מפי התורה והמצוה. ובזה מכובד אביו ומוראו עליו. וזה הסבר אמיתי למניעת תיקון הברכה למצוות אלו.

הברכה נתקנה שעשיית המצוה תקדש הגוף

ולפי הסברו, יש ליתן טעם למ"ש לעיל מרבינו בחי", שחכמי האמת ז"ל תקנו לנו נוסח הברכות למצוות המקובלות ולא תקנו למצוות המושכלות, לפי שהמקובלות הן הן עקר הקדושה, ועליהן אנו נקראים קדושים, על כן תקנו בהם ברכה לומר "אשר קדשנו במצותיו וצונו". - כי המצוות המקובלות, אכן נועדו לקדש את גופנו בעשייתם, ולכן מכריז שעושה אותם משום ציווי הבורא, ובזה הוא מקדש גופו ונשמתו, מה שאין כן במצוות המושכלות, הרי רצון הבורא שיעשה אותן דווקא מחמת טבעו ומידותיו, ואדרבה אין לומר עליהם קדשנו במצותיו וציונו. שהרי רצון הבורא להפך שנקדש אנו תחילה את גופנו ונשיג בשכלנו קיום מצוות אלו ונעשה אותם. - ונראה להכניס הסבר אמיתי זה גם לדברי הבנימן זאב הנ"ל: דאין מברכין אלא על מצוות שאנו מקודשין מן האומות, שאין האומות עושין אותם כלל. אבל במצוות שאפילו האומות עושין אותן לפעמים, לא מברכין, כי בהן אין אנו מקודשין מהן, כי לפעמים עושין אותם כמונו, כגון כבוד אב ואם והדור לזקן וכדומה. - כוונתו שהמצוות המקובלות, מקדשין את גופנו, בבחינה שאין כדוגמתה בין האומות, שהרי אין מקיימין אותם, לכך שייר לומר קדשנו במצותיו. אבל המצוות המושכלות, שהינם עניין של טבע הגוף, כי בהם אין המצוות גורמות שנהיה מקודשין, אלא זיכרון גופינו והשכלת שכלנו גורמים לנו לעשותם. ודבר זה אף אצל חסידים האומות יכול להיות ללא שנצטוו על כך. לכן אי אפשר לומר על מצוות אלה 'קדשנו במצותיו'.

קושיית תוס' דמסברא אין כיבוד אב דוחה שבת

בתוס' יבמות (ה, ב ד"ה כוללם) הקשו למה לי קרא בכבוד אב ואם דלא דחי שבת, דבלאו קרא נמי לא דחי, שהוא ואביו מוזהרין על השבת, כדאמר בפ"ק דקידושין (לא, א) גבי אביו אומר השקני ואמו אמרה השקני הנח כיבוד אמך ועשה כבוד אביך, שאתה ואמך חייבין בכבוד אביך. וכמו כן אביך אומר השקני ומצוה לעשות הנח כבוד אביך ועשה מצוה שאתה ואביך חייבין לעשות מצוה.

פליאה עצומה על קושיית התוס'

והקשה בספר הנפלא לבני בנימן הנ"ל (סו), דלכאורה אין כלל התחלת קושי' מהדין שכיבוד אב גובר על כיבוד אם, ואין לזה דמיון לזה. דהרי בדחיית שבת

4. כתב בן גיסי הרא"צ טוביאס שליט"א שאף שהסבר זה הוא "חמדם", אי אפשר להסיק ממנו מסקנות, שהרי אף לשיטת הרמב"ם, את המצוות השכליות אין לקיים "בלי כוונת מצוה, רק בגלל טבעו ומדותיו" כלשון הלבני בנימין. אלא יש אכן שני נושאים קרובים אך נבדלים: הרגשת חובת הלב. הרמב"ם מדבר על 'הרגשת חובת הלב' שבמצוות שכליות צריך האדם לתעב את הרע ולחבב את הצדק והיושר, אולם פשוט שגם לרמב"ם 'כוונת חובת הלב' צריכה להיות שאנו מקיימים מצוה זו משום שכך ציונו הבורא. ספרי החסידות מזכירים זאת לרוב, ואצ"ן רק לשניים שלוש שמצוים כעת בפנינו: במאור ושמש (סוף פרשת משפטים) כתב: "והו' ידוע, שאנחנו עם בני ישראל מחויבים לקיים כל מצוות התורה הקדושה אפילו השכליות כדי לעשות רצון קוננו, ולא יהיה שום חילוק בינינו ובינן 'מצוות שכליות' ובינן 'מצוות שמעיות' - רק הכל צריכים אנחנו לקיים מחמת שציונו הכל מהבורא יתברך שמו". וזה הוא נחת רוח לפנינו, שאמר ונעשה רצונו". כן הוא בבני יששכר (סיון מאמר ה 'מעלת התורה' אות כב) "להיות שהתורה היא שכל אלקי, אפילו 'מצוות השכליות' לא יקיימם מטעם השכליות רק מצד השמיעות, היינו כאשר צונו ה' אלקינו". וחזר על כך בחודש תשרי (מאמר ז 'וידי דברים' אות ח בהגהה). וכן הביא זקני הגה"צ גאב"ד נוה אחיעזר זצ"ל בברכת משה על חנוכה (דרוש א) בשם בעל האבני נזר: "היוונים היו מתנגדים ביותר לחוקים שטעמם נעלם, והרשעים הללו הכחישו כל מה שהשכל איננו מחייב, וכשנברא מלכות בית שמונאי ונצחום. - נתפך הוא אשר זכו ישראל שכל עשייתם אפילו מה שהשכל מחייב לא עשו רק מפאת ציווי ה'", עיי'ש באריכות. ומעין הדברים האלה כתב כבר רבינו עובדיה מברטנורא בפתיחת מסכת אבות: "אומר אני, לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פירוש מצוה ממצוות התורה, כשאר מסכתות שבמשנה, אלא כולה מוסרים מדות, וחכמי אומות העולם גם כן חיברו ספרים כמו שבדו מלכב בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם עם חבירו - לפיכך התחיל התנא במסכת זו 'משה קיבל תורה מסיני', לומר לך שהמדות והמוסרים שבדו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מלכב אלא אף אלו נאמר בסיני". גם אחרי הסבר הלבני בנימין, עדיין אין מקום לעקור נוסח 'לשם יחוד' שהוזכר בספרי המקובלים ומנוסח בצורה מפורטת בספרא'ק אור השנים. - השבתי לו, שבדואי המברך לא הפסיד. אך עדיין ניתן לומר כסברת הלבני בנימין, שהאב לכבוד אביו, ומקדים באוני אביו בברכה או בהנני מוכן, מפסיד בזה לאביו את ההנאה ויכבוד שיש לאב ממה שבנו נכנע תחתיו והוא ימשול בו. ואנו רואים שההכנעה היא מצוות הכיבוד והמורא וההנאה השניה שיש לאב מהכיבוד, נמצא להנאה מעצם פעולת הכיבוד. וא"כ עדיין יש מקום להעדיף שוב לא תאמר שכוונתך כדי לקיים מצוה, שישמעע שאינו עושה משום יראתו מאביו וכבודו, ולמנוע מאביו הנאה זו. ובודאי בלבו יכול להמריא לכוון שעושה כן כמצוה שכלית.

על ידי מצוות כיבוד אב אין הנדון כלל אם להניח כבוד המקום עבור כבוד האב חלילה, אלא הספק הוא על כוונת התורה עצמה, דכיון שהתורה ציונה על כיבוד אב, וציונה גם על שמירת שבת. כשמצווה האב לבשל לו בשבת, ושתי המצוות סותרות זו את זו, אין אנו יודעים כעת מה רצון התורה, כי מסופקים אנו שמא ציווי התורה של כיבוד האב גובר, או שמא ציווי התורה של שמירת שבת גובר. אבל גבי אביו אומר השקיני מים ואמו אומרת השקיני מים, הרי ידוע לנו רצון האב בביור, שרצונו שיעשה לכבודו ויעדיפו על רצון וכיבוד האם. ועל זה שיך ללמוד מסברא, שיניח כבוד אמו ויעשה כבוד אביו, שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. - וגם על מה שאמרו כיבוד אב ומצוה לעשות, מצוה קודמת, נמי לא קשה, שמדובר בקיום מצוות עשה אחרת כנגד קיום מצוות עשה של כיבוד אב, א"כ מאי אולמיה דהאי מצוות עשה מהאי עשה, ויכול לכאורה להעדיף אחת על חברתה. וכיון שכבר אין לנו קפידא לקיים דווקא מצוות הכיבוד, ממילא ידעין מסברא דהנח כבוד אביך ועסוק בכבוד המקום, שאתה ואביך חייבין בכבוד המקום. אבל כיבוד אב נגד לא תעשה, אי אמרין דעשה דחי לא תעשה, הרי רצון התורה הוא דווקא שיקיים כיבוד אב. ומאי קושיא שיעשה הלאו כיון שהאב עצמו מחוייב בכבוד המקום.

כיבוד אב מחמת ציווי הבורא אינו יכול לדחות

אבל לפי הסבר הלבני בנימין בענין כיבוד אב, שכל המצוה והכיבוד הוא רק אם עושה כן בגלל כבוד האב, ואילו עושה רק מחמת מצוות התורה אין זה כלל כבוד להאב, מובנת היטב קושיית התוס', דשפיר הקשו דמצד הסברא אי אפשר שיהיה כיבוד אב דוחה שבת, דממה נפשך אם יאמר דמחלל השבת כי כן רצון התורה שייכבד אביו תחילה, אם כן כבר ביטל הכיבוד אב ממילא, וכן"ל שמאחר שאינו עושה לכבוד האב אלא באונס מחמת ציווי התורה, אין זה כיבוד. אלא על כרחך יאמר שעושה לא מחמת ציווי הבורא אלא רק כיון שאביו מצווה, ורוצה לכבדו, אם כן שפיר קשה מדוע הוצרך לימוד מפסוק דאין כיבוד אב דוחה, ולא למדים מהסברה של אתה ואביך חייבים בכבוד המקום ובכבוד השבת.

הסבר חדש בטעם של אפשר לעקור העשה

והשתא נראה להסביר גם את טעמו של הר"י אבן פלאט, באופן שלא יקשו עליו שלשת הקושיות העצומות שהבאנו לעיל. שכוונת דבריו היא שרצה

להוכיח שמכיון שאם היה הדין שאב שמחל אין כבודו מחול, ומחוייבים לכבד האב אף בעל כרחו, למרות שאז לכאורה מה כבוד יש לאב בדבר. א"כ הרי חדלה מצוה זו מלהיות מן המצוות השכליות, והוא גזרת מלך בלבד וחוקו לבד, ללא כל הסבר לזה. שהרי מה כבוד נחשב למי שעושים לו נגד רצונו. וזו שהוכיח הר"י פלאט שבאומר האב לא בעינא אכן אין שום מצוה בדבר כמו שאמרו באונס, וחשבינן ליה כמאן דליתיה לכיבוד זה, כלשונו בתשובתו (אלא שנשמטה בקיצור התשובה שברשב"א). ואם כן הוא מצוה שכלית שכאמור בדברי בלבני בנימין אין לברך עליה כדי שלא לבטל את מהות קיום המצוה. ואינה מהמצוות המקובלות והחקים, ששפיר יכולים לברך עליהם. - אבל לא בא הר"י אבן פלאט לומר שכיון שיכול האב לוותר אין כאן כלל עשה, כי הרי גם באונס הנושא ודאי מקיים העשה, וכטענת הראב"ד. וממילא ברור שאין מקום להקשות דלמה לי קרא שאינו דוחה לא תעשה, כי הרי כל זמן שאביו מצווה עדיין מקיים העשה, ואמאי לא ידחה. ורק באונס מלמדים אותה לומר לא בעינא, ואז שפיר אין נדחה הלא תעשה, כמו שפירש רש"י שם, וכדכתב המהר"ט. ומיושבת גם קושיית המהר"ט דלמה לא יברך כשכן מקיים המצוה. דלא אפשרות העקירה מבטלת הברכה, אלא אפשרות הדחיה מלמדת אותנו, שזו מהמצוות השכליות, וממילא אין לברך עליה, ודו"ק.

נוסח הראוי לומר לפני מצוות כיבוד אב ואם

ולדברינו אלו, נראה לכאורה שגם כשאומר לפני כיבוד אב את הנוסח הרגיל לפני קיום כל מצוה שהבאתי לעיל, הריני מוכן ומזומן לכבד אבי ואמי לקיים מצוות עשה, שציוני בוראי וכו', יש לומר שאין זה כלל כבוד האב, כמו אם מברך על הכיבוד. ולולי דמסתפינא אמינא, שכדי לקיים גם במצוה זו את תיקון הדיבור, כמו שכתב הכנפי יונה הנ"ל, ישמיט תיבות 'שציוני בוראי וכו', ויאמר רק את ההתחלה, 'הריני מוכן ומזומן לכבד אבי, ולעשות את אשר מצווני אבי, ואולי גם יפרט מה המעשה שרוצה לעשות לכבודו. ונראה שאת הלשם יחוד קוב"ה ושכינתיה וכו' בשם כל ישראל' יכול לומר, כי לכאורה מה שאומר שרצונו שע"י הכיבוד יהיה יחוד קוב"ה ושכינתיה, וכן מה שמזכיר את כל ישראל במצוותו, אינו גורע ממהות הכיבוד, כפי שלהסבר הלבני בנימין גורע על ידי שמכריז בברכה, שעושה מפני שהש"ת 'ציונו לכבד', ודו"ק.

ממרחן רבינו הגה"צ גאב"ד נוה אחיעזר זצ"ל

שלא שינה, שלא הצטרך גם להשתמש בשינוי ולספר דברים לא נכונים, כי אם תורת אמת היתה בפיהו, ובכ"ז הצליח לעורר העם לתשובה ומעש"ט, ודו"ק. ובאופן אחר אמרתי פעם בסעודה שלישית, להסביר דברי רש"י הקדוש, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, עפ"י ד' האר"י הקדוש לפרש דברי רש"י במס' ע"ז פ"ק, שני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו יצאו מה שיצאו, דהנה חז"ל אמרו אין בן דוד בא עד שילכו כל הנשמות שבגוף, דהיינו שכל הנשמות שנבראו יתקנו ויקיימו כל המצוות, אבל זה תינח כשאדם מקיים כל המצוות בגוף אחד ואינו חוטא, אז היה היכל הנשמות הנקרא גוף מתרוקן וכן דוד היה בא, אבל בעונותינו שרבו, מאחר ואנשים חוטאים ואינם מקיימים כל המצוות, הם חייבים לבוא עוד פעם בעוה"ז ע"י גלגול וע"כ יצאו מה שיצאו, יצאו מהיכל הנשמות נשמות כאלה שכבר יצאו בגלגול קודם, וממילא אין היכל הנשמות מתרוקן וע"כ עדיין בן דוד לא בא. ועיין בסה"ק **חקל יצחק** בפרשתו דברי נועם בזה. ולפי"ז י"ל שהתורה משבחת את אהרן, שהנשמות שבאו אל אהרן לקבל תיקון, שזה מרומז בהדלקת הנרות וכו"ל, לא הצטרכו לבוא פעם שנית בגלגול, אלא תקנו את הכל בגוף אחד, וזפה"פ ויעש כן אהרן, להגיד שבחו של אהרן שלא "שינה", שהאנשים אשר נתקנו ע"י אהרן לא הצטרכו לבוא שנית בגלגול, ויהי לפי"ז הפירוש לא שינה שלא חזר מלשון "שינה עליו הכתוב לעכב" ודו"ק.

ויעש כן אהרן. וברש"י הקדוש להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, והמפרשים מתקשים בהבנת דברי רש"י הקדוש, ואמרתני לפרש בעזה"י ביום כ"ד טבת תשכ"ז ביומא דהילולא של **קדו"ז מאוה"ג בעל אמרי אש זצ"ל**, כאשר עינית בספרו הקדוש אמרי יושר, בסוף הדרשה לשלום המלכות, לפרש דברי הנביא מלאכי שבחו של אהרן, תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו וכו', ורבים השיב מעון. דהנה בש"ס יומא (ריש פ"ב) כשאירע המעשה, שכהן אחד הרג את חבירו, וא"ר צדוק מי צריך להביא עגלה ערופה, ואף דירושלים לאו בת עגלה ערופה היא, ואמרה הגמ' שכדי להרבות בבכיה אמר כן. הרי מזה דבכדי לעורר את העם לתשובה מותר לומר גם דבר שאינו אמת, אמנם אם אינו מעורר לתשובה צריך לומר דברים אמיתיים. וזה שהוכיח הנביא ירמ' באיכה, נביאך חזו לך שוא ותפל ולא גלו על עוניך להשיב שבותיך, שהנביא הוכיח אותם כי הנביאי שקר הרשעים אשר רק שפתם אתם ואין אמת בלבבם, והם חזו שוא ותפל ואמרו דברים לא נכונים וגם לא גלו את עונותיהם כדי שישובו, אלא להיפוך עוד הדיחו את העם מאחרי ה'. אמנם אהרן הכהן תורת אמת היתה בפיהו, ועם התורה אמת השיב רבים מעון, ולא הצטרך גם בכדי לעוררם בתשובה להשתמש בדברים לא נכונים, עיי"ש דפח"ח ושפ"י.

ולפי"ז י"ל דזה גם כוונת רש"י הקדוש, דאחרי שהתוה"ק מעידה שאהרן הדליק את המנורה, המסמלת על הדלקת נר מצוה ותורה אור, והביא את העם לתשובה ולהתחזקות בקיום התורה והמצוה, מוסיף רש"י להגיד שבחו של אהרן

מזל טבא וגדא יאה

הננו בזאת לשגר ברכותינו המאליפות למע"כ ידיו היקר

הרה"ג ר' אברהם גרנט שליט"א

לרגל יישואי הבת עב"ג בשעט"מ ובמז"ט

יהי רצון שיזכו לראות מכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכ"ר.

מתפללי ביהמ"ד מערכת "נוה ההיכל"

פתרון החידה השבועית (נשא):

מתוך שש העגלות ושני עשר הבקר, ניתנו שלוש לבני גרשון הבכור (בכור נוסל פי שניים), ולמרי הקטן שני שלוש כמפורש בפסוקים, ואילו לאח האמצעי קחה לא נתן כי וגו' בכתף ישאו.

פתרון לשבועות: התואר של יורש הוא **"גואל"** שמופע הרבה במגילת רות. ובפרשת השבוע פרק ה פסוק ח. © כל הזכויות שמורות למחבר

חידה לפרשת השבוע

שליש לנטול פי שנים ולקטן מזולתם כפליים ולמצעני יש כתפיים.

חידה לחג השבועות

במגילת רות יש תואר לדמות מסייגות והתואר הזה מופיע בפרשת השבוע.

גמ"ח כלי עבודה "אביה" (שינוי) טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)

רוב כלי העבודה: פטישון, רתבת, דיסק, מקדחות, מברגות, קונגו, וכי"ב חדש! מכשיר חיתוך לקרמיקה! יעניז וליזוי מקצועי חינם!